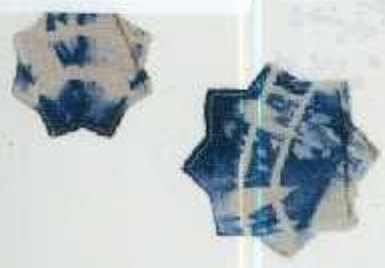

มัด
ย้อม

664
24
7

อนิธิ กาญจนรัตน์

มัด ยิ้ม

เสาวนิตย์ กาญจนรัตน์

เลขทะเบียน **M 0144694**

วันลงทะเบียน **๑๒ ก.พ. ๒๕๕๕**

เลขเรียกหนังสือ

741.664

394.294

2557

๑๓

บรรณักษ์

ชื่อนหนังสือ มัลดี้อม (Tie-dye)
ผู้เขียน เสาวนิตย์ กาญจนรัตน์
บรรณาธิการ ศรวิวิศา เมฆไพบูลย์
พิสูจน์อักษร ศศมาภา
ออกแบบรูปเล่ม จิรากรณ์ ศรีบงษ์
ออกแบบปก พล-เพ็ญ
ภาพปก Mr. Pan

Copyright © 2014 เสาวนิตย์ กาญจนรัตน์
 สงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย

ข้อมูลบรรณานุกรม
 เสาวนิตย์ กาญจนรัตน์.
 มัลดี้อม- ปฐมธานี. กรุงเทพฯ, 2557.
 192 หน้า.
 1. การมัลดี้อม. I. ชื่อเรื่อง.
 749.884
 ISBN 978-616-91721-1-6

พิมพ์ครั้งแรก กุมภาพันธ์ 2557

บรรณิก

68 ถนนรังสิต-นครนายก 31 ต.ประชาภิเษย์ อ.รังสิต จ.ปทุมธานี 12130
 โทรศัพท์ 02 996 2014 โทรสาร 02 996 1514
 อีเมล bunniq@hotmail.com www.facebook.com/bunniq

พิมพ์ที่

ทรง. ภาพพิมพ์

296 ซ.จรัลสนิทวงศ์ 40 อ.จรัลสนิทวงศ์ แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพฯ 10700
 โทรศัพท์ 02 433 0026-7 โทรสาร 02 294 8557

จัดจำหน่าย

ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330 <http://www.chulabook.com>
 โทรศัพท์ 02 218 9872 โทรสาร 02 264 9496
 Call Center (จัดส่งทั่วประเทศ) โทรศัพท์ 02 255 4433
 ร้านค้าติดต่อบริการขายส่ง โทรศัพท์ 02 950 5408-9
 สาขาวัฒนาวิเบศร์ (แยกนครราชสีมา) โทรสาร 02 950 5405

ISBN: 978-616-91721-1-6
 ราคา: 236 บาท

คำนำสำนักพิมพ์

"มัดข้อม" เป็นเทคนิควิธีในการสร้างสรรค์ลวดลายบนผืนผ้าที่สามารถนำไปต่อยอดทำอะไรได้มากมาย ไม่ว่าจะเป็นเสื้อผ้า ซักของเครื่องใช้ งานประดิษฐ์ หรือของที่ระลึกในโอกาสต่างๆ และนอกจากจะเป็นงานอดิเรกหรือการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์สำหรับผู้สนใจแล้ว หากทำอย่างจริงจัง มัดข้อมยังอาจเป็นกิจกรรมที่สร้างรายได้ได้อีกด้วย

หนังสือ *มัดข้อม* เล่มนี้ให้ความรู้เบื้องต้นของศาสตร์และศิลป์ในการทำมัดข้อม ทั้งประวัติความเป็นมา พัฒนาการ เทคนิควิธี และขั้นตอนการทำที่เป็นลำดับ เข้าใจง่าย มีภาพประกอบการอธิบายอย่างละเอียด เริ่มตั้งแต่ง่ายไปถึงซับซ้อน รวมถึงกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ แนวคิด และคำแนะนำในการทำการตลาดผลิตภัณฑ์มัดข้อม เหมาะสำหรับผู้มองหากิจกรรมสนุกๆ ทำยามว่าง และผู้มองหาช่องทางในการทำมัดข้อมเชิงธุรกิจ

เป็นเจ้าของผลงานมัดข้อมเก๋ๆ ที่มีเพียงชิ้นเดียวในโลกด้วยตัวเองได้ไม่ยาก ขอเพียงมีความตั้งใจ ความคิดสร้างสรรค์ และ...หนังสือเล่มนี้

ต้นฤดูร้อน 2557

คำนำผู้เขียน

ความเครียดเกิดขึ้นได้โดยไม่รู้ตัว การคลายเครียดมีหลายวิธี เช่น ทำงานอดิเรกที่ชอบ หรือหากิจกรรมใหม่ๆ ทำเพื่อเสริมเติมความสุขให้ชีวิต ผู้เขียนขอแนะนำการทำมัดย้อมด้วยตนเองในยามว่างหรือวันหยุดสุดสัปดาห์ โดยเฉพาะชักชวนสมาชิกในครอบครัวมาร่วมด้วยช่วยกัน จะทำให้จิตใจเบิกบาน ครอบครัวยุติสันต์ และความสัมพันธ์แน่นแฟ้น นอกจากการทำมัดย้อมจะช่วยผ่อนคลายอารมณ์แล้ว หากมีอารมณ์สร้างสรรค์และพัฒนาฝีมือให้ดี ก็อาจทำเป็นอาชีพสร้างรายได้ให้ตนเอง และครอบครัวด้วย หนังสือ *มัดย้อมเล่มนี้* เรียบเรียงขึ้นจากประสบการณ์ในการสอนนักศึกษา รวมทั้งการฝึกอบรมให้ชาวบ้านในชุมชนต่างๆ กว่า 15 ปี ข้อเสนอแนะสำหรับการใช้หนังสือก็คือ อ่านแล้วลงมือทำทันที คิดสร้างสรรค์พัฒนาตลอดเวลา พร้อมกับจดบันทึกเพื่อกลับมาทำซ้ำได้อีก ที่สำคัญผ่านแต่ละขั้นที่ได้จากการฝึกสามารถนำมาตัด ต่อ แต่งเติม ทำให้ได้ของไว้ใช้เองและไว้แจกจ่าย ความเพลิดเพลินและโอกาสทางธุรกิจรออยู่ตรงหน้าแล้ว เมื่อฝึกปฏิบัติจนเห็นผล ความสุขก็จะบังเกิดแก่ท่าน

ผู้เขียนขอขอบคุณทุกท่านในชุมชนต่างๆ ของจังหวัดนครศรีธรรมราช และลูกศิษย์ทุกรุ่นที่ร่วมแบ่งปันความคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ และขอบคุณแหล่งอ้างอิงความรู้ที่ได้เสนอในหนังสือเล่มนี้ทุกแหล่ง คุณงามความดีที่ได้เกิดจากหนังสือเล่มนี้ ขออุทิศแด่บิดา มารดา และบูรพคุณอาจารย์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สรวงนิตย์ กาญจนรัตน์
กุมภาพันธ์ 2557

สารบัญ

คำนำค่านักพิมพ์

คำนำผู้เขียน

บทนำ	15
ความหมายของมัดย้อม	15
ประวัติการทำมัดย้อม	16
ปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบของผลิตภัณฑ์มัดย้อม	24
บทสรุป	27
คำถามท้ายบท	28
๑	
มัดย้อมลายอิสระสีเดียว	29
วัสดุอุปกรณ์ในการทำมัดย้อมลายอิสระ	29
วิธีการทำมัดย้อมลายอิสระ	30
เทคนิคการย้อมสีเดียว	34
การออกแบบผลิตภัณฑ์มัดย้อมลายอิสระ	36
บทสรุป	41
คำถามท้ายบทและแบบฝึกปฏิบัติ	42
มัดย้อมลายพื้นฐานสีเดียว	43
แนวทางในการออกแบบ	43
วิธีการทำมัดย้อมลายพื้นฐานสีเดียว	44
การออกแบบผลิตภัณฑ์มัดย้อมลายพื้นฐาน	55
บทสรุป	58
คำถามท้ายบทและแบบฝึกปฏิบัติ	59
๒	
มัดย้อมเทคนิคการพับและการหนีบ	60
มัดย้อมเทคนิคการพับ	60
มัดย้อมเทคนิคการหนีบ	66
เทคนิคการคาดคะเนการเกิดลวดลาย	69
การออกแบบผลิตภัณฑ์มัดย้อมด้วยเทคนิคการพับและการหนีบ	72
บทสรุป	75
คำถามท้ายบทและแบบฝึกปฏิบัติ	76
มัดย้อมเทคนิคการเอี๊ยมเนา	76
การเอี๊ยมเนา รูด และมัดปม	76
เทคนิคการเอี๊ยมเส้นและรูปต่าง	78
จุดเด่นและข้อจำกัดของเทคนิคการเอี๊ยมเนา	84
เทคนิคการเอี๊ยมเนาของญี่ปุ่น	85
การออกแบบผลิตภัณฑ์มัดย้อมด้วยเทคนิคเอี๊ยมเนา	89
บทสรุป	92
คำถามท้ายบทและแบบฝึกปฏิบัติ	93
๓	

การย้อมเงินหลายสี	94
ทฤษฎีสีเบื้องต้นสำหรับการย้อม	94
เทคนิคการทำมีดย้อม 2 สี	99
เทคนิคการทำมีดย้อม 3 สี	107
บทสรุป	111
คำถามท้ายบทและแบบฝึกปฏิบัติ	111

การย้อมเงินหลายสี	112
ทฤษฎีสีสำหรับการย้อมเงิน	113
เทคนิคการทำมีดย้อมด้วยสีบาติก	116
เทคนิคการทำมีดย้อมด้วยสีโคลด์ไดรอน	121
บทสรุป	126
คำถามท้ายบทและแบบฝึกปฏิบัติ	126

มัดย้อมสีธรรมชาติ	127
ประวัติและบทบาทของสีจากพืช	127
สารสีจากพืช ความคงทนของสี และสารช่วยติดสี	128
การสกัดสีธรรมชาติเพื่อใช้ย้อมผ้า	131
อิทธิพลต่อการออกแบบผลิตภัณฑ์	136
เอกลักษณ์ของผ้ามัดย้อมในแต่ละพื้นที่	140
บทสรุป	144
คำถามท้ายบทและแบบฝึกปฏิบัติ	145

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อม	146
แนวคิดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์	146
ผลิตภัณฑ์ใหม่และปัจจัยแห่งความสำเร็จของการพัฒนา	151
กระบวนการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์	152
การพัฒนาผลิตภัณฑ์	154
บทสรุป	164
คำถามท้ายบทและแบบฝึกปฏิบัติ	165

บรรณานุกรม	167
------------	-----

ดัชนีภาพ	170
ดัชนี	172
ภาคผนวก	174
อภิธานศัพท์	185
ประวัติผู้เขียน	

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	กิโมโนชิโบริสำหรับบุรุษคน จากเครื่องหางซมและย้อมสีคราม ผลงานของเคนอิชิ เมืองเกียวโต ประเทศญี่ปุ่น	19
2	ผ้าฝ้ายชิโบริหลายกิ่งสนย้อมสีคราม กั้นสีย้อมด้วยเทคนิคการเย็บ	19
3	ผ้าฝ้ายชิโบริย้อมสีคราม กั้นสีย้อมด้วยเทคนิคการเย็บและมัด	19
4	ผ้าฝ้ายชิโบริย้อมสีคราม กั้นสีย้อมด้วยเทคนิคการหนีบผ้า	19
5	ผ้าไหมสังเคราะห์สำหรับคลุมไหล่ลายมัดย้อมของอินเดีย ตกแต่งด้วยลูกปัด	21
6	ผ้าไหมสำหรับคลุมไหล่ มัดย้อมลายวงกลม	21
7	ผ้าไหมสังเคราะห์ มัดย้อมเทคนิคการพับ และแต้มสีเพิ่มเติมในบางจุด	21
8	ผ้าฝ้ายย้อมสีครามและสีจากเมล็ดกาแฟ จากเมืองแกมเบีย	22
9	ผ้าฝ้ายและผ้าไหมโบราณย้อมสีคราม จากเมืองแกมเบีย แซนเทียโก และไนจีเรีย	22
10	ผ้าฝ้ายย้อมสีคราม กั้นสีย้อมด้วยเทคนิคการเย็บจากไนจีเรีย	22
11	ผ้าโกลด้าโบราณแพทช์จากโอบาสัม กั้นสีย้อมด้วยเทคนิคการเย็บมัดผ้าตัวทรงจัดแบบไซรี	22
12	วัสดุอุปกรณ์ในการทำมัดย้อมลายอิสระ	30
13	มัดผ้าด้วยยางรัดแบบไซรี	30
14	การกะระยะความยาวของเชือก	31
15	การกั้นริมหากเกินไป	32
16	การกั้นสีน้อยเกินไป	32
17	เทคนิคการขยี้ผ้าแล้วมัด	33
18	การห่อผ้ากับก้อนหินแล้วมัดด้วยยางรัด	34
19	เทคนิคการย้อมสีเดียวทั้งผืน	35
20	เทคนิคการย้อมสีเดียวไล่ค่าน้ำหนักของสี	36
21	ผ้าปูโต๊ะลายอิสระทั้งผืน	37
22	การออกแบบผ้าห่มปักสบูตบันทึก	38-39
23	การออกแบบตุ๊กตาขมิ้นลูกกวาด	40-41
24	การมัดย้อมลายวงกลมบนผ้าผืนเล็ก	45
25	การใช้นิ้วเป็นแกนในการจับกองผืนผ้า	46
26	ความหลากหลายของการมัดลายวงกลม	46
27	ความละเอียดของการมัดลายวงกลม	46
28	แหล่งการผูกผ้าให้เป็นจุดเล็กสามจุด	47
29	แสดงการผูกผ้าเป็นจุดเล็กแนวแนวอน	48
30	การใช้ตะขุเกี่ยวผ้าขึ้นมามัดค้ำย่งคองเนื่องในแนวนอน	48
31	การเกี่ยวผ้าและมัดในแนวเฉียง	49
32	การใช้เครื่องมือเกี่ยวผ้าเกี่ยวในแนวเส้นโค้ง	49
33	วัสดุอุปกรณ์ในการทำมัดย้อมลายจุดประยุกต์	50

34	ตัวอย่างการวางแนวก้อนหิน	50
35	การมัดลาจรุดด้วยก้อนหิน	51
36	การมัดลาจรุดด้วยลูกแก้ว	51
37	การมัดลาจรุดด้วยลูกปัด	51
38	การมัดลาจรุดด้วยแผ่นตาราง	52
39	วัสดุอุปกรณ์การทำมัดย้อมเทคนิคการทอห่มและทำผ้าย่น	52
40	การมัดย้อมเทคนิคการทอห่มผ้ากับเชือกฟาง	53
41	การมัดย้อมเทคนิคการทอห่มผ้ากับทอพีวีซี	54
42	เทคนิคการทำผ้าย่นด้วยการทอห่มผ้ากับทั้งหม่องญี่ปุ่น	54
43	การมัดย้อมเทคนิคการทอห่มผ้ากับขวดแก้ว	55
44	ภาพประดิษฐ์ลายมัดย้อม	56
45	การออกแบบผ้าพันคอ	57
46	ผ้าคลุมศีรษะทรงนั่งลายมัดย้อม	57
47	การพับกลับใจไปกลับมา	61
48	การม้วนผ้าแล้วมัด	61
49	การพับรูปทรงกลมพื้นฐาน	62
50	การพับสายครึ่งวงกลมแนวตั้ง	62
51	สายกลับตอกไม้กลางวงกลม	62
52	สายครึ่งวงกลมแนวเฉียง	63
53	สายคลื่น	64
54	สายสี่เหลี่ยมจัตุรัส	64
55	สายสี่เหลี่ยมแนวเฉียง	65
56	สายกากบาท	65
57	สายขนาดเล็ก	66
58	สายแฉกน้อย	67
59	สายแฉกใหญ่	67
60	สายเส้นตรงกับเส้นหยัก	67
61	สายเงาสระกึ่ง	68
62	สายผสมผสาน	68
63	สายดาวในกรอบแปดเหลี่ยม	69
64	สายทางแยก	69
65	การคาดคั่นสายทาง	70
66	การคาดคั่นสายดาวซ้อนกันในกรอบแปดเหลี่ยม	71
67	การคาดคั่นสายหัวใจซ้อนกัน	71
68	ผ้าคาดเตียงมัดย้อมเทคนิคการพับและหนีบ แบบที่ 1	72
69	ผ้าคาดเตียงมัดย้อมเทคนิคการพับและหนีบ แบบที่ 2	72
70	ถุงผ้าขนาดเล็ก	74
71	ผ้ารองแก้วและรองจาน	75

111	สีข้างเดียว	114
112	โครงสร้างตรงข้าม	115
113	การใช้สีตรงข้าม	115
114	การทำผ้าผ่านประตูลายมัดย้อม	118
115	การทำเสื้อยืดลายมัดย้อมด้วยสีบาติกพิเศษทางวัง	119
116	การทำเสื้อยืดลายมัดย้อมด้วยสีบาติกลายแฉะคอราชสีห์	120-121
117	สีท้องถิ่น โคลด์โคลอน	121
118	การเปิดกระเบื้องสีและสารช่วยติดสี	122
119	วัสดุอุปกรณ์สำหรับการทำมัดย้อมด้วยสีโคลด์โคลอน	123
120	การทำมัดย้อมสองสีด้วยโคลด์โคลอน	124
121	การออกแบบมาเก๋ายี่ไม้ย้อมสามสี	125
122	สีชุดที่ 1 สีสกัดจากธรรมชาติโดยไม่ใช้สารช่วยติดสี	137
123	สีชุดที่ 2 สีสกัดจากธรรมชาติโดยใช้ปูนขาวเป็นสารช่วยติดสี	137
124	สีชุดที่ 3 สีสกัดจากธรรมชาติโดยใช้โซเดียมซัลไฟต์เกิดเป็นสารช่วยติดสี	138
125	การออกแบบลวดลายบนผ้ามัดย้อม	138-139
126	ผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายมัดย้อมสีธรรมชาติ ลวดลายพื้นฐาน	139
127	ผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายมัดย้อมสีธรรมชาติ ลวดลายหลากหลาย	140
128	เอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ของกลุ่มผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติบ้านศิริวง	141
129	กระบวนการทำผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มสตรีตัดเย็บเสื้อผ้าบ้านเนินใหม่	141
130	เอกลักษณ์ผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มสตรีตัดเย็บเสื้อผ้าบ้านเนินใหม่	142
131	เอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมในต่างประเทศ	142-143
132	รูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ ในหนังสือภาพ ประเทศเกาหลีใต้	143-144
133	การออกแบบลวดลายผ้ามัดย้อมผสมผสานกับการวาดภาพพระนาถสี	155
134	ผลิตภัณฑ์จากผ้ามัดย้อมหลากสีใหม่ที่บ้านนาบุญ	155
135	บรรจุภัณฑ์แบบพื้นถิ่นเป็นมิตรกับธรรมชาติ	157
136	บรรจุภัณฑ์แบบพื้นสมัยไปรุ่งดึงดูดความสนใจ	157
137	ผ้าฝ้ายพื้นถิ่นและห่อหุ้ม	158
138	ผ้าฝ้ายพื้นถิ่น กาง และตัด	158
139	ภาพขนาดเล็กรวมสามสี	159
140	การพัฒนาผลงานมัดย้อมเทคนิคพิเศษ	159
141	ผ้ามัดย้อมลายปลาฉลาม	159
142	มัดย้อมเทคนิคพิเศษลายขนอน	161
143	ตัวอย่างการออกแบบรูปทรงขึ้นชื่อ	161
144	การออกแบบผลิตภัณฑ์จากผ้ามัดย้อม	162-163
145	การออกแบบกระเป๋าสะพายลายวงกลม เทคนิคการมัด	163
146	การออกแบบลายเสื้อกั๊ก เทคนิคการพับหนีบและมัด	163
147	การออกแบบผลิตภัณฑ์ของศิลปะและนักออกแบบชาวเกาหลี	164
148	ปฏิทินปี ค.ศ. 2014 D.I.Y.	164

ภาพที่		หน้า
72	วัตถุประสงค์ในการทำมัดย้อมเทคนิคการย้อมแบบ	76
73	การร้อยเชือกเพื่อย้อมแบบ	77
74	วิธีการย้อมแบบ	77
75	วิธีการผูก	78
76	วิธีการมัดแบบ	78
77	การย้อมแบบเส้น	78
78	การย้อมแบบเส้นสานกันแนวตั้งและแนวนอน	78
79	ลดความเสี้ยนขนานกันในจังหวัดที่ไม่เท่ากัน	79
80	การย้อมแบบเกล็ดสี	81
81	รูปเรขาคณิตย้อมเส้นเดี่ยว	81
82	รูปเรขาคณิตย้อมเส้นเชือกทอคู่แนวเส้นขนานหลายเส้น	81-82
83	มัดย้อมเทคนิคย้อมแบบหลายเส้นที่ไม่มีริ้วสาร	82
84	มัดย้อมเทคนิคย้อมแบบหลายเส้นที่มีริ้วสารแนวตั้ง	83
85	ลดความเสี้ยนขนานกันกับการใช้เทคนิคย้อมแบบ	83
86	การย้อมแบบภาพที่ต่อเนื่องมีเรื่องราว	84
87	ลักษณะของผ้าที่เหมาะจะสมกับการทำมัดย้อมเทคนิคย้อมแบบ	84
88	การย้อมแบบหลายแนวไม่	86
89	การย้อมแบบหลายแนวเส้น	86
90	การย้อมแบบหลายสีพื้นแนวโค้ง	87
91	การย้อมแบบหลายสีพื้นแนวตรง	87
92	การย้อมแบบหลายสีผูก	87
93	การย้อมแบบกับการมัดหลาย	88
94	ผ้าที่มีกลองกระดานข่าระ	88
95	ภาพตกแต่งผนังลายมังกร	90
96	ภาพสัญลักษณ์และการนำไปประยุกต์ใช้งาน	91
97	วงรีสี	95
98	การย้อมสีเหลืองกับสีแดง	100
99	การทำมัดย้อมลายแถบ 2 สี	101
100	ผ้ามัดย้อมเทคนิคย้อมแบบหลายสีต่อกัน ข้อมสองสี	101
101	ผ้ามัดย้อมเทคนิคย้อมแบบหลายสีต่างมังกร ข้อมสองสี	103
102	การย้อมสองสีด้วยวิธีการแกะปมออกตรงกลางก็้อม	104
103	ผ้าผ่านหน้าต่างลายมัดย้อม แบบที่ 1	105
104	ผ้าผ่านหน้าต่างลายมัดย้อม แบบที่ 2	105
105	เทคนิคในการพับลดผ้าผ่านหน้าต่าง แบบที่ 2	108
106	ผ้ามัดย้อมภาพเต่าเทคนิคย้อมแบบกล้อม 3 สี	108
107	ผ้ามัดย้อมภาพเต่าเทคนิคย้อมแบบกล้อม	109
108	ผ้ามัดย้อมประดับผนัง เทคนิคการทอแบบ	109, 110-111
109	วรรณะของสี	112
110	สีเอกรงค์	114